

EDUCAȚIA COPILULUI PRIN VIOLENȚĂ: CONSECINȚE ȘI SOLUȚII

CHILD EDUCATION THROUGH VIOLENCE: CONSEQUENCES AND SOLUTIONS

Viorelia LUNGU, dr., conf. univ.,
Universitatea Tehnică a Moldovei
ORCID: 0000-0003-3951-7683
lvioirelia@mail.ru

Viorelia LUNGU, PhD, Associate Professor,
Technical University of Moldova

CZU: 37.018.1:343.62

DOI: 10.46727/c.v1.21-22-03-2024.p194-198

Abstract. Although there are a lot of studies about violence, we are in a position to encounter this kind of behavior more and more often, from the family to the school. The situation becomes complicated, considering that many parents, who were educated through violence, try to educate the child through punishment, threats or even blows. This model is one that has negative effects for the child's development, from the perspective that it endangers both the child's present and his future, being visible effects from a physical and mental perspective. That is why there is a need for awareness that the child's behavior can be changed through control, connection and competence. Thus, to become better we must learn, initially to change our behavior, if we want our children to exhibit the desired behavior, then learn to educate the child to have a safe and desirable future. Through violence we only educate violence.

Keyword: education, aggression, violence, connection.

Educația are un rol important într-o societate în continuă schimbare [6, p. 56], de aceea considerăm că este esențială semnificația termenului „educație” pentru societatea contemporană, care reprezintă „cultură, care cuprinde nu numai trecutul și prezentul, dar *se extinde și în viitor*” [10, p. 18]. Astfel, educația a devenit un factor crucial pentru supraviețuirea omului, atunci când ritmul accelerat al schimbărilor are un impact esențial asupra umanului. Astfel, „în realizarea eficientă a procesului educațional prezent, este necesar să determinăm unde am ajuns realmente” [6, p. 57].

Din analiza politicilor educaționale, a politicilor general naționale, observăm o tendință accentuată în a stabili factori, condiții ale violenței în diferite contexte: în familie [14], în școală [8, p. 258-262], bullyingul în școală [12], violența comunitară etc. Situația dată scoate în evidență că, în general, violența se dezvoltă, de multe ori, în familie, iar cauzele sunt diverse: fie că unii părinți au avut ca modele părinți agresivi, fie că în anturajul de colegi, prieteni, rude a fost prezentă frecvent violența, fie că emisiunile, știrile etc. propagă frecvent un mesaj violent.

După cum menționează N. Mihăilescu și P. Lungu, „violența în literatura anglo-saxonă de specialitate este explicată ca: agresie, agresivitate, mobbing, bullying” [9, p. 44]. Sunt termeni foarte des utilizați în politicile educaționale, dar și în procesul educațional, cu proiectarea diverselor acțiuni de orientare a personalității spre diminuarea acestei forme de comportament.

Agresivitatea este definită de dicționarul explicativ ca „o caracteristică a acelor forme de comportament orientate în sens distructiv, în vederea producerii unor daune, fie ele materiale, morale psihologice sau mixte” [11; 7, p. 103]. Agresivitatea mai este descrisă ca „orice formă de

conduită orientată către obiecte, persoane sau către sine, este un comportament verbal sau acțional ofensiv orientat spre umilirea, minimalizarea sau chiar suprimarea fizică a celorlalți, spre distrugerea unor obiecte investite cu semnificații sociale sau contra propriei persoane. Din perspectiva scopului urmărit, agresivitatea este orientată atât spre producerea „unui rău”, în direcția demonstrării „puterii agresorului”, cât și asupra sinelui [7, p. 103].

Deși violența este o temă cercetată din diverse unghiuri, totuși aceasta este întâlnită foarte des atât acasă, în stradă, cât și la grădiniță sau școală. Deseori vedem părinți care își educă copiii prin violență fizică sau psihică (folosirea frecventă a expresiilor de genul „nu te mai iau cu mine, nu te mai iubesc” etc.).

Părintele deseori utilizează pedeapsa, amenințarea, refuzul de a comunica cu copilul mic din cauza că acesta din urmă nu ascultă sau face gafe. Scopul acestor acțiuni, deși aparent este de a educa copilul totuși, la nivel inconștient este să provoace frica, deoarece aceasta doare tare. Persistă convingerea că pentru a scăpa de un comportament inadecvat, copilul trebuie să sufere, deși în realitate sau ulterior înțelegem că putem schimba lucrurile fără a suferi.

Este important să conștientizăm că violența amenință nu doar prezentul copilului, ci și viitorul acestuia, atât din perspectivă fizică, cât și psihică. „Acestea afectează sănătatea fizică și mintală a copiilor, le compromit capacitatea de a învăța și a socializa și le subminează dezvoltarea ca adulți funcționali și părinți buni mai târziu în viață” [1]. Sau după cum este menționat în diverse cercetări, „atunci când copiii experimentează o anumită formă de violență, li se asociază, totodată, un risc mai mare de a fi vulnerabili în fața altor forme de abuz. Această situație este cunoscută sub numele de „polivictimizare”. Consecințele negative ale violenței sunt cumulative, ceea ce înseamnă că există mai multe efecte negative ce rezultă din polivictimizare” [2].

Mai mult, studiul menționat evidențiază consecințele grave ale violenței, începând de la moarte, vătămări corporale, boli fizice, la probleme de dezvoltare cognitivă cu accent pe incompetența lingvistică, sindromul stresului posttraumatic, probleme de sănătate mintală (tulburare de anxietate, depresie, tulburări de nutriție, suicidul), performanțe academice mai reduse, probleme comportamentale etc., din perspectiva în care copiii abuzați prezintă un risc mai mare de alcoolism, abuz de substanțe toxice și de implicare în activități sexuale [2].

Aceste consecințe trebuie să ne facă să reflectăm la comportamentul nostru atât ca părinți, cât și în calitate de pedagogi. Pentru a conștientiza situația dată, este nevoie să ne punem întrebarea: dacă tu, ca adult, te simți confuz în urma faptului că nu ai reușit să realizezi un lucru sau altul, ai remedia situația mai ușor? Nu, pentru că ai avea blocaje emoționale, ai putea avea frecvente patterne în minte, iar noi transmitem acest model copiilor noștri. Cu toate acestea, noi continuăm să transmitem modelul negativ, deși observăm că această situație nu duce la diminuarea problemei, ci se perpetuează același comportament. În subconștientul nostru, avem ideea că pedepsim, certăm sau lovim copilul din dorința de a dezvolta, de a educa oameni echilibrați, pozitivi și oameni de succes.

Deși pare o contradicție ca prin violență să educi un copil cu așteptări pozitive, totuși aceasta este o realitate des întâlnită în practică. Se cunoaște că „eficiența actului educativ reprezintă rezultatul interacțiunii tuturor factorilor și condițiilor ce participă la desfășurarea lui” [5, p. 400], de aceea pedagogului îi revine indirect sarcina de a educa părintele cum să educe copilul fără violență, utilizând eficient competența de comunicare” [3, p. 60].

Este o situație care necesită a fi analizată și conștientizată. Întrebarea examinată în continuare este următoarea: este posibil a obține rezultatul pozitiv prin acțiuni negative?

În esență, sunt două teorii care descriu comportamentul părinților în relația cu copiii.

De exemplu, Teoria lui B.I. Skinner (comportamentul respondent/operant) [13] sau altfel spus „băț sau bomboană”, prezintă faptul că pedeapsa sau recompensa are consecințe de durată asupra copilului și respectiv asupra relației, deoarece pedeapsa conduce la frică. Când copiii cresc mari, frica nu mai funcționează, copilul știe acest lucru și respectiv sfidează.

Deși avem acces la diverse informații, fiind prinși într-un ritm accelerat de dezvoltare din diverse perspective, ghidați de inovații, constatăm totuși că în sensul utilizării metodelor de pedepsire, acestea au rămas aceleași, preponderent bazate pe violență, exact cum era cu 150 de ani în urmă.

Ca soluție avem teoria autodeterminării a lui Richard Ryan și Eduard, care afirmă că reglarea comportamentului se poate realiza fie în mod autonom (prin autoreglare, autoorganizare), fie în mod controlat, din exterior (bazat pe forme de organizare externă) [4, p. 2]. Altfel spus, comportamentul copilului poate fi modificat prin control, conectare și competență. Nu este nevoie de frică pentru a schimba comportamentul inadecvat al copilului (obraznicia, neascultarea etc.), pentru că acestea sunt simptome, respectiv ele nu rezolvă problema de bază. Trebuie elucidată cauza.

Când ne referim la conectare, aceasta ține de nevoia de a fi iubit necondiționat, nevoia de a aparține, de a dăruși și a primi. Dacă copilul are o dorință și apelează, iar tu nu-i acorzi suportul necesar, atunci copilul apelează la comportament negativist pentru a obține atenția adulților. Și aici se cere competența părintelui, apelul la nevoia de învățare, nevoia de a crește și nevoia de a ne dezvolta.

Cu cât mai multe întrebări avem din partea celor mici, cu atât mai mult obosim, iar lipsa răspunsurilor provoacă copilului neîncrederea (nu pot, ulterior sunt un ratat/ă), deși el/ea are nevoie să ia decizii, să facă alegeri, să fie sursa propriilor acțiuni.

Copiii cu nevoia de autosatisfacere au tendința de a îndeplini singuri sarcinile puse în fața lor, iar ceilalți sunt calificați cu un comportament numit încăpățânat. Astfel, copilul refuză să asculte – mecanism învățat în scopul de a dobândi acea autonomie.

Conștientizarea duce către răspunsul la întrebarea: cum pot fi soluționate aceste nevoi?

Astfel, există diverse metode care îi fac pe copii să asculte de părinți:

- diminuarea refuzurilor,
- câștigarea încrederii,
- manifestarea respectului față de copil,
- planificarea în avans – tehnică.

Dacă copiii sunt pedepsiți, atunci părinții nu planifică viitorul, ci trăiesc în prezent (ex.: peste 10 min. plecăm afară; peste 15 min. închidem televizorul; mai ai 30 min. ca să mergem la somn etc.). În cazul când sunt aplicate aceste exemple, copilul nu mai refuză, pentru că, indirect, ia parte la luarea deciziei.

Dacă îi spui adevărul („Te va dura la dentist.”), el va avea încredere și când îi vei spune: „Dacă nu te speli pe dinți, vei avea carii”. Copilul te va crede, chiar dacă știe că-l va dura, dar va accepta, pentru că trebuie. Iar în situația când urmează să avem oaspeți, copiii vor simți respect, deoarece așteptările clare previn comportamentele negative, refuzurile etc.

O altă strategie recomandată vizează planificarea bugetului, evidențiază cheltuielile împreună cu copilul. Aceasta va conduce la diminuarea timpului ineficient, pierdut, discuții

continui atunci când copilul vede ceva în vitrina unui magazin sau când merge la cumpărături etc.

Atunci când maturul țipă la copil, el se sperie (hormonul numit cortizon se eliberează și în momentul când este simțită frica, cortexul se blochează, rezultând lipsa siguranței de sine), însă așteaptă să fie îmbrățișat sau o altă manifestare de empatie („nu prea vrei să dormi, văd că ești plin de energie, dar trebuie să dormim, pentru ca creierul nostru să se odihnească, dacă vrem să fim sănătoși, iar mâine putem continua joaca noastră, trebuie să dormi”).

Dacă ne axăm doar pe empatie, ne plasăm în zona permisivității, de aceea este nevoie de echilibru. În loc de a fi părinți autoritari sau dimpotrivă, permisivi, urmează să propunem unele reguli.

- Stabilește regula și oferă opțiuni.
- Menționează regulile stabilite.
- Oferă două variante.
- Încheie cu „tu alegi”.

Exemple de adresări față de copil:

„Jucăria altui copil o înapoiezi tu sau eu? Tu alegi.”

„Faci singur tema sau vii să te ajut eu? Sau faci o întrerupere și ulterior continui?”

„Timpul de privit la televizor a expirat, îl închizi singur sau o fac eu?”

„Jucăriile trebuie să le strângem până la somn, le strângi singur sau ai nevoie de ajutor, ce alegi?”

În concluzie, pentru a deveni mai buni, trebuie să învățăm, să ne schimbăm comportamentul, dacă vrem ca și copiii noștri să manifeste comportamentul dorit. Prin violență nu educăm decât violență.

Recomandarea de bază în urma celor studiate rezidă în alimentarea celor trei nevoi psihologice de bază ale copilului: atenția, iubirea necondiționată, nevoia de apartenență.

Bibliografie:

1. Combaterea violenței împotriva copiilor. *Fiecare copil are dreptul să fie protejat împotriva violenței* [online] Program UNICEF Moldova. [citat 23.02.2024]. Disponibil: <https://www.unicef.org/moldova/ce-facem/protec%C5%A3ia-copilului/combaterea-violen%C5%A3ei-%C3%AEmpotriva-copiilor>
2. CREȚU, A. Consecințele violenței împotriva copiilor (Rezumat ChildHub) [citat 23.02.2024]. Disponibil: <https://childhub.org/ro/biblioteca-online-protectia-copilului/consecintele-violentei-impotriva-copiilor-rezumat-childhub>
3. GOLUBIȚCHI, S., LUNGU, V. Competența de comunicare în contextul comunicării didactice. In: *Orientări axiologice ale constructivismului în educația modernă: Conferință științifico-practică cu participare internațională*, 31 ianuarie-1 februarie 2020, Chișinău. Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2020, pp. 60-65. ISBN 978-9975-76-299-1.
4. IONESCU, D. Teza de doctorat. Rezumat. 2017. https://www.psih.uaic.ro/wp-content/uploads/activ/III_doctorat/teze/2017-09-21_Ionescu/Ionescu_Daniela-rezumat_teza.pdf
5. LUNGU, V., LÎSOV, D. Managementul activității educaționale – factor important în asigurarea calității. In: *The contemporary issues of the socio-humanistic sciences*, Ed. 11, 3-4 decembrie 2020, Chișinău. Chișinău: "Print-Caro" SRL, 2021, Ediția 11, pp. 399-410. ISBN 978-9975-3471-4-3.
6. LUNGU, V. Educația între prezent și viitor. In: *Învățământ superior: tradiții, valori, perspective*, Ed. 1, 27-28 septembrie 2019, Chișinău. Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2019, Vol. 1, pp. 56-60. ISBN 978-9975-76-285-4.

7. LUNGU, V. Tehnici de diminuare a agresivității la adolescent. In: *Formarea initiala si continua a psihologilor in domeniul protectiei copilului fata de violenta*, Ed. 1, 26 octombrie 2018, Chișinău. Chișinău: CEP UPS „I.Creangă”, 2018, pp. 101-109.
8. MATRAN, T. Formele violenței școlare – abordări teoretice. In: *Asistența psihosocială în contextul noilor realități pe timp de pandemie*, 16 aprilie 2021, Chișinău. Chișinău: CEP UPS „I.Creangă”, 2021, pp. 258-262. ISBN 978-9975-46-545-8.
9. MIHĂILESCU, N., LUNGU, P. Agresivitatea și violența în mediul școlar – problemă a secolului XXI. Prevenire și combatere. In: *Analele Științifice ale Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul*, 2013, nr. 9, pp. 44-52. ISSN 1875-2170.
10. SABĂU, I., POPA BERCE, C., FLORESCU, M.C., LAURIAN, S. (coord.). Competențe predictibile ale dascălului din perspectiva viitorului. In: *Simpozion Național de comunicări științifice*, 8-9 Aprilie, 2005, Ed. Universității din Oradea, 2006, p. 447. ISBN 973-759-060-0.
11. SECRIERU (SAMSON), L. Agresivitatea și formele de manifestare la elevi. In: *Educația incluzivă: dimensiuni, provocări, soluții*, Ed. 4, 19 octombrie 2018, Bălți. Bălți: Tipografia din Bălți, 2018, Ediția 4, pp. 297-302. ISBN 978-9975-3276-1-9.
12. SOROCEAN, M., VASIAN, T. Strategii de prevenire a bullyingului în școală. In: *Probleme și soluții în știința contemporană*, 7 aprilie 2023, Chișinău. Chișinău: CEP UPSC, 2023, pp. 135-141. ISBN 978-9975-46-798-8.
13. Teoria lui B.F. Skinner [online] [citată 23.02.2024]. Disponibil: <https://dokumen.tips/documents/teoria-lui-skinner.html>
14. Violența în familie în Republica Moldova. Practică judiciară și acte normative naționale și europene. Chișinău, 2014. Disponibil: <https://www.osce.org/files/f/documents/7/0/121520.pdf>